७,००० प्रत्यक्ष वस्तुनिष्ठ प्रश्न
तक्ते, मुद्दे व विवेचन यांद्वारे
२५,००० हून अधिक
वस्तुनिष्ठ प्रश्नांची तयारी

१३ वी आवृत्ती

पूर्वीच्या २० प्रश्नपत्रिका +
५ आदर्श प्रश्नपत्रिका
उत्तरे व स्पष्टीकरणांसह

संपूर्ण पोलीस कॉन्स्टेबल

महाराष्ट्र पोलीस | रेल्वे पोलीस
पोलीस वायरलेस | SRPF
CRPF | BSF | IRB
RPF | RPSF | तुरुंग रक्षक

के'सागर

K'Sagar PUBLICATIONS

Published By
Sau. Shobhadevi Kshirsagar
K'Sagar Publications
'Suvarna Shilpa', 444/1 Shaniwar Peth,
Adjacent to Rajmachikar Flour Mill,
Near Dakshinabhimukhi Maruti Temple, Pune - 411 030.
☎ : 24450125, 24455435 : 9823118810

Email : customer@ksagar.com
sales@ksagar.com
website : www.ksagar.com

© K'Sagar Publications, Pune : 2005
Copy-rights reserved & registered as per the Act.
Thoroughly Revised Ninty-third Edition : 2024-25
ISBN : 978-81-927789-7-6

The name K'Sagar is registered under the trade marks Act, 1999

Printed at
Shiva-samartha Printers
Dhayari, Pune.

Typesetting
K'Sagar Publications, Pune

Cover Design
K'Sagar Publications, Pune

Price : 750/-

Our Firms

K'Sagar Book Centre
Appa Balwant Chowk,
Pune - 411 030.
(020) 24453065
9823121395
9545567862 / 63

K'Sagar's House of Books
Satya-ganesh Sankul,
(Saraswati Nivas) 122,
Budhwar Peth, Jogeshwari Mandir Lane, Pune - 411 002.
(020) 24465650
9923810566

K'Sagar's House of Books
39/1, Durga Chambers,
Jogeshwari Mandir Lane,
Pune - 411 002
(020) 24483166
9923906500
8087722277

Due care has been taken to ensure that the information provided in this book is correct. However, the authors and the publishers bear no responsibility for any damage resulting from any inadvertent omission or inaccuracy in the book.

K'सागरीय...

महाराष्ट्र राज्यातील महानगरांतील पोलीस आयुक्तालये, लोहमार्ग पोलीस आयुक्तालय व जिल्हा पोलीस कार्यालयांकडून अलीकडील काळात मोठ्या प्रमाणावर व बऱ्याचशा प्रमाणात सातत्याने महिला व पुरुष पोलीस कॉन्स्टेबल्सची भरती केली जात आहे.

पोलीस शिपाई पदाला असलेला सामाजिक दर्जा, नोकरीची शाश्वती व पदोन्नतीच्या संधी यांमुळे किमान उच्च माध्यमिक परीक्षा (इयत्ता बारावी) इतकीच शैक्षणिक पात्रता आवश्यक असलेल्या पोलीस भरती परीक्षेस पदवीधर, द्विपदवीधर व पदव्युत्तर पदवीधारकही मोठ्या प्रमाणावर बसत आहेत. साहजिकच, या परीक्षेतील स्पर्धा दिवसेंदिवस वाढतच आहे. या वाढत्या स्पर्धेचा आणि आपल्या लेखी परीक्षेच्या अभ्यासक्रमाचा विचार करून—

(१) पोलीस भरती परीक्षेची तयारी (२) मराठी व्याकरण (३) बुद्धिमापन (४) अंकगणित (५) सामान्यज्ञान (६) आदर्श प्रश्नपत्रिका (७) पूर्वीच्या प्रश्नपत्रिका व (८) चालू घडामोडी

—अशा आठ विभागांत या पुस्तकाची रचना साकारली आहे.

लेखी परीक्षेचा एकूण अभ्यासक्रम पाहता एकाच पुस्तकात संपूर्ण अभ्यासक्रमाचा परामर्श घेणे खरे तर, कठीण काम! परंतु 'महत्त्वाचे ते सर्व काही व अनावश्यक ते अजिबात नाही!' हे तंत्र वापरून संपूर्ण अभ्यासक्रमाचा यथायोग्य परामर्श या एकाच पुस्तकात घेण्याचा प्रयत्न येथे केला आहे.

या सर्व पार्श्वभूमीवर पोलीस भरती परीक्षेत यश मिळविण्यासाठी विद्यार्थिमित्रांना हे पुस्तक निर्विवादरीत्या उपयुक्त ठरेल, असा यथार्थ विश्वास वाटतो. तथापि, या अटीतटीच्या स्पर्धेत इतरांना मागे टाकून पुढे जावयाचे असल्याने माझ्या विद्यार्थिमित्रांनी या पुस्तकासह के'सागर लिखित संपूर्ण मराठी, संपूर्ण बुद्धिमापन, जनरल नॉलेज ५,५०० वस्तुनिष्ठ प्रश्न उत्तरांसह, लेटेस्ट जनरल नॉलेज, संपूर्ण जनरल स्टडीज, ऑल इन वन सामान्यज्ञान, संपूर्ण अंकगणित, परिपूर्ण अंकगणित, समग्र सामान्यज्ञान, पोलीस कॉन्स्टेबल भरती परीक्षा : २०२३ मधील ७८ प्रश्नपत्रिका उत्तरे व स्पष्टीकरणांसह (विनायक घायाळ) आदी पुस्तके अभ्यासणे आवश्यक आहे, असा अगत्याचा सल्ला त्यांना देणे मी माझे कर्तव्य मानतो.

आपल्या खात्रीदायक अशा यशाकरिता अगत्याच्या शुभेच्छांसह!!

आपलाच,
व्ही. एस. क्षीरसागर
(K'Sagar)

अनुक्रमणिका

विभाग पहिला
पोलीस भरती परीक्षेची तयारी

१.	**पोलीस भरती विषयक ...** ◆ मूलभूत माहिती ◆ आवश्यक शैक्षणिक पात्रता ◆ वयोमर्यादा व सवलत ◆ शारीरिक पात्रता व सवलती ◆ आरक्षण ◆ विशेष आरक्षण (समांतर) ◆ काही महत्त्वाचे नियम	११
२.	**निवड प्रक्रिया**	१४
३.	**शारीरिक क्षमता चाचणी** ◆ शारीरिक क्षमता चाचणी ◆ गुणांकन ◆ हे लक्षात घ्या!	१६
४.	**राज्यातील पोलीस यंत्रणा** ◆ महाराष्ट्र राज्य पोलीस दल पद संरचना ◆ पोलीस आयुक्तालय पद संरचना ◆ जिल्हा पोलीस अधीक्षक कार्यालय पद संरचना ◆ पोलीस प्रशिक्षण विद्यालये ◆ हे लक्षात ठेवा!	१७

विभाग दुसरा
मराठी व्याकरण

१.	**समान अर्थाचे शब्द**	२१
२.	**विरुद्ध अर्थाचे शब्द**	३२
३.	**अनेक शब्दांबद्दल एक शब्द**	४०
४.	**काही महत्त्वाचे शब्द व अर्थ**	५१
५.	**सारखे भासणारे भिन्न अर्थाचे शब्द**	५५
६.	**एकाच शब्दाचे अनेक अर्थ**	५९
७.	**काही महत्त्वाच्या म्हणी व अर्थ**	६२
८.	**वाक्प्रचार व अर्थ**	७५
९.	**आलंकारिक शब्द**	८८
१०.	**मराठीचा शब्दसंग्रह**	९२
११.	**शब्दविचार** ◆ शब्दांच्या जाती ◆ नामाचे प्रकार ◆ विशेषणांचे प्रकार	९४
१२.	**क्रियापदे** ◆ क्रियापदांचे प्रकार ◆ क्रियापदांचे काळ ◆ क्रियापदांचे अर्थ	९९
१३.	**वाक्यांचे रूपांतर** ◆ वाक्य ◆ विधानार्थी, प्रश्नार्थी व उद्गारार्थी वाक्ये ◆ होकारार्थी व नकारार्थी वाक्ये ◆ स्वार्थी, आज्ञार्थी, विध्यर्थी व संकेतार्थी वाक्ये ◆ केवल, मिश्र व संयुक्त वाक्ये ◆ वाक्य रूपांतर	१०३
१४.	**संधी** ◆ स्वरसंधी ◆ व्यंजनसंधी ◆ विसर्गसंधी ◆ काही महत्त्वाच्या संधी	१०९
१५.	**विभक्ती** ◆ विभक्ती प्रत्यय व 'देव' या नामाची रूपे	११५
१६.	**समास** ◆ अव्ययीभाव समास ◆ तत्पुरुष समास ◆ द्वंद्व समास ◆ बहुव्रीही समास	११८

१७.	**प्रयोग** ◆ कर्तरिप्रयोग ◆ कर्मणिप्रयोग ◆ भावेप्रयोग	१२४
१८.	**मराठीतील लिंगविचार**	१२७
१९.	**मराठीतील वचनविचार**	१३०
२०.	**विरामचिन्हे** ◆ पूर्णविराम (.) ◆ स्वल्पविराम (,) ◆ अर्धविराम (;) ◆ उद्‌गारचिन्ह (!) ◆ प्रश्नचिन्ह (?) ◆ विसर्ग (:) ◆ दुहेरी अवतरणचिन्ह (''...'') ◆ एकेरी अवतरणचिन्ह ('...') ◆ संयोगचिन्ह (-)	१३३
२१.	**लेखनातील काही सामान्य चुका**	१३४

विभाग तिसरा
बुद्धिमापन

१.	**आकलन व सूचनापालन** ◆ प्रास्ताविक ◆ अंकमाला व अक्षरमाला ◆ स्वाध्याय ◆ उत्तरे	१३५
२.	**समसंबंध** ◆ प्रास्ताविक ◆ स्वाध्याय ◆ उत्तरे	१४१
३.	**वर्गीकरण** ◆ प्रास्ताविक ◆ स्वाध्याय ◆ उत्तरे	१४५
४.	**श्रेणी अथवा क्रम**	१४८
५.	**तर्कशक्ती व अनुमान**	१५१
६.	**सांकेतिक लिपी**	१५५
७.	**विश्लेषण व संश्लेषण**	१५८
८.	**संकीर्ण महत्त्वाचे प्रश्न** ◆ स्पष्टीकरणे	१६५
९.	**संमिश्र निवडक प्रश्न**	१६८
१०.	**काही विशेष प्रश्न**	१७५

विभाग चौथा
अंकगणित

१.	**संख्या**	१८९
२.	**बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार**	१९०
३.	**ल.सा.वि. आणि म.सा.वि.**	१९२
४.	**वर्ग-वर्गमूळ, घन-घनमूळ**	१९३
५.	**अपूर्णांक**	१९४
६.	**दशांश अपूर्णांक**	१९५
७.	**पदावली**	१९७
८.	**सरळव्याज व चक्रवाढ व्याज**	१९८
९.	**शेकडेवारी**	२००
१०.	**गुणोत्तर व प्रमाण**	२००
११.	**सरासरी**	२०१
१२.	**विविध परिमाणे**	२०१
१३.	**नफा-तोटा**	२०३
१४.	**काळ - काम - वेग**	२०५
१५.	**बैजिक राशींची किंमत**	२०७
१६.	**बहुपदी**	२०८
१७.	**समीकरणे आणि त्यांची उकल**	२०९
१८.	**भूमितीतील मूलभूत संबोध**	२१०

१९.	काटकोन त्रिकोण पायथागोरसचे प्रमेय	२११
२०.	क्षेत्रफळ	२१४
२१.	पृष्ठफळ, घनफळ	२१६
२२.	मिश्र प्रश्नसंग्रह	२१७

विभाग पाचवा
सामान्यज्ञान

१. महाराष्ट्रविषयक सामान्यज्ञान — २२१

- प्राथमिक माहिती
- सीमेवरील राज्ये
- महाराष्ट्रातील जिल्हे
- लोकसंख्या
- स्त्री-पुरुष प्रमाण
- बालकांचे प्रमाण
- जनगणना २०११ नुसार जिल्हानिहाय लोकसंख्येचे निर्देशक
- शहरी व ग्रामीण लोकसंख्या
- जन्म-मृत्युदर
- लोकसंख्येची घनता
- अनुसूचित जाती-जमातींची लोकसंख्या
- साक्षरता : २०११
- धर्मनिहाय जनगणना २०११
- राज्यातून जाणारे राष्ट्रीय महामार्ग
- राज्यातून जाणारे लोहमार्ग
- महाराष्ट्रातील प्रमुख विमानतळ
- राज्यातील नद्या
- प्रमुख नद्या व उगमस्थाने
- नद्यांच्या काठांवरील प्रमुख स्थळे
- नद्या व प्रमुख धरणे
- नद्या व त्यांच्या उपनद्या
- कृषी उत्पन्न व उत्पादक प्रदेश
- फळे व संबंधित स्थळे
- कृषि-उत्पन्न व प्रमुख जाती
- राज्यातील ऊर्जा प्रकल्प
- प्रमुख उद्योगधंदे व संबंधित स्थळे
- राज्यातील लघुउद्योग
- औद्योगिक विकासाशी संबंधित संस्था
- खनिजे व उत्पादक क्षेत्रे
- थंड हवेची ठिकाणे
- सागरतट
- महाराष्ट्रातील किल्ले
- अष्टविनायक स्थाने
- गुंफा मंदिरे
- राज्यातील ज्योतिर्लिंगांची स्थाने
- राज्यातील अभयारण्ये
- राज्यातील राष्ट्रीय उद्याने
- राज्यातील प्रमुख घाट
- राज्य विद्यापीठे
- महत्त्वाच्या संस्था

२. महाराष्ट्रावरील विशेष प्रश्न — २४२

- हे लक्षात ठेवा!
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न
- स्पष्टीकरणे

३. जिल्ह्यांवरील विशेष प्रश्न — २६३

- हे लक्षात ठेवा!
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न

४. भारतविषयक सामान्यज्ञान — २९१

- प्राथमिक माहिती
- भारत– मानचिन्हे
- भारताची लोकसंख्या
- भारतातील राज्ये
- पर्वत व शिखरे
- महत्त्वाची राष्ट्रीय उद्याने व अभयारण्ये
- भारतातील नद्या
- प्रमुख नद्या व काठावरील शहरे
- जल व विद्युत प्रकल्प

- भारतातील औष्णिक विद्युत प्रकल्प
- अणुविद्युत प्रकल्प
- भारतातील कृषी उत्पादने
- भारतीय कृषी उत्पादनातील विविध क्रांत्या (Revolutions)
- भारतातील खनिजे
- उद्योगधंदे व प्रमुख शहरे
- लघुउद्योग व प्रसिद्ध ठिकाणे
- भारतातील पहिल्या व्यक्ती
- भारतातील पहिल्या महिला
- संगीत व नृत्य
- भारतातील कलादालने/संग्रहालये
- भारतातील सर्वांत मोठे, उंच, लांब इत्यादी
- भारतातील प्रसिद्ध स्थळे
- हे लक्षात ठेवा!
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न

५. पृथ्वी व सूर्यकुल — ३४०
- महत्त्वाच्या नोंदी
- सूर्यकुल - महत्त्वाच्या टीपा
- पृथ्वीवरील सर्वांत मोठा दिवस व रात्र
- भौगोलिक शोध व संशोधक
- हे लक्षात ठेवा!
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न

६. राज्यघटना — ३५३
- महत्त्वाच्या नोंदी
- भारतीय घटनेची वैशिष्ट्ये
- महत्त्वाच्या घटनादुरुस्त्या
- हे लक्षात ठेवा!
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न

७. पंचायतराज व मुलकी प्रशासन — ३७४
- प्रशासकीय संरचना

८. पोलीस प्रशासन व संयंत्रणा — ३८२
- पोलीस आयुक्तालये
- महत्त्वाचे प्रश्न

९. भारताचा इतिहास — ३८६
- हे लक्षात ठेवा!
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न

१०. महाराष्ट्रातील समाजसुधारक — ४०९
- समाजसुधारक व त्यांची पत्रे
- समाजसुधारकांनी स्थापना केलेल्या संस्था
- समाजसुधारक व ग्रंथ संपदा
- समाजसुधारक जन्मस्थळ व जन्म-मृत्यू दिनांक
- महत्त्वाचे प्रश्न
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न

११. सामान्य विज्ञान — ४२५
- महत्त्वाची माहिती
- काही मूलद्रव्यांच्या संज्ञा
- काही पदार्थांचे द्रवणांक व उत्कलनांक
- रक्तगट
- अन्नातील पोषणद्रव्ये
- रोग
- प्राण्यांचे वर्गीकरण
- वनस्पती वर्गीकरण
- वक्र गोलाकार आरशाचे दोन प्रकार
- भिंगाचे प्रकार
- काही दृष्टिदोष
- रसायनशास्त्र व भौतिकशास्त्र
- प्राणिशास्त्र व वनस्पतिशास्त्र
- शरीर आरोग्यशास्त्र
- वस्तुनिष्ठ प्रश्न

विभाग सहावा
आदर्श प्रश्नपत्रिका

१. आदर्श प्रश्नपत्रिका पहिली — ४५१

२. आदर्श प्रश्नपत्रिका दुसरी — ४५७

३.	आदर्श प्रश्नपत्रिका तिसरी	४६३
४.	आदर्श प्रश्नपत्रिका चौथी	४६९
५.	आदर्श प्रश्नपत्रिका पाचवी	४७५

विभाग सातवा
पूर्वीच्या प्रश्नपत्रिका

१.	नवी मुंबई पोलीस आयुक्तालय पोलीस भरती-२०२१ २ एप्रिल, २०२३	४८१
२.	पुणे जिल्हा ग्रामीण पोलीस भरती-२०२१ २ एप्रिल, २०२३	४८८
३.	छत्रपती संभाजीनगर जिल्हा ग्रामीण पोलीस भरती-२०२१ २ एप्रिल, २०२३	४९३
४.	कोल्हापूर जिल्हा पोलीस भरती-२०२१ २ एप्रिल, २०२३	५००
५.	अमरावती शहर पोलीस आयुक्तालय पोलीस भरती-२०२१ २ एप्रिल, २०२३	५०६
६.	नागपूर शहर पोलीस आयुक्तालय पोलीस भरती-२०२१ २ एप्रिल, २०२३	५१२
७.	नाशिक ग्रामीण पोलीस भरती-२०२१ २ एप्रिल, २०२३	५१९
८.	यवतमाळ जिल्हा चालक पोलीस भरती-२०२१ २६ मार्च, २०२३	५२५
९.	नागपूर लोहमार्ग चालक पोलीस भरती-२०२१ २६ मार्च, २०२३	५३१
१०.	गडचिरोली जिल्हा चालक पोलीस भरती-२०२१ २६ मार्च, २०२३	५३८
११.	पालघर पोलीस शिपाई भरती (नि:शस्त्र) सप्टेंबर, २०२१	५४४
१२.	पिंपरी चिंचवड पोलीस आयुक्तालय पोलीस शिपाई भरती १९ नोव्हेंबर, २०२१	५५०
१३.	पुणे शहर पोलीस शिपाई ५ ऑक्टोबर, २०२१	५५५
१४.	सातारा पोलीस शिपाई भरती २१ सप्टेंबर, २०२१	५६१
१५.	सोलापूर पोलीस शिपाई १ ऑक्टोबर, २०२१	५६८
१६.	यवतमाळ जिल्हा पोलीस भरती-२०१८	५७४
१७.	अमरावती पोलीस भरती-२०१८ (राज्य राखीव पोलीस बल गट क्र.९)	५८१
१८.	धुळे सशस्त्र पोलीस भरती-२०१८ (राज्य राखीव पोलीस बल गट क्र. ६)	५८७
१९.	गोंदिया जिल्हा पोलीस भरती-२०१८	५९३
२०.	नागपूर पोलीस भरती-२०१८ (राज्य राखीव पोलीस बल गट क्र.४)	६००

विभाग आठवा ६०७
चालू घडामोडी

- भारतरत्न
- पद्म पुरस्कार 2024
- अंडर-19 क्रिकेट वर्ल्ड कप
- 100 वे अखिल भारतीय मराठी नाट्य संमेलन
- महाराष्ट्र भूषण पुरस्कार
- स्वच्छ सर्वेक्षण, 2023
- केंद्रीय अंतरिम अर्थसंकल्प, 2024-25
- महाराष्ट्राचा अर्थसंकल्प, 2024-25

- ग्रँडस्लॅम खुल्या टेनिस स्पर्धांचे मानकरी
- जम्मू आणि काश्मीर व लडाख
- दादरा आणि नगर-हवेली व दमण आणि दीव (संघराज्य प्रदेशांचे विलीनीकरण) अधिनियम, 2019
- विंदा करंदीकर जीवनगौरव पुरस्कार व श्री. पु. भागवत पुरस्कार
- भारताचे नवे लोकपाल व निवडणूक अधिकारी
- नोबेल पुरस्कार, 2023
- बुकर पुरस्कार, 2023

- आंतरराष्ट्रीय बुकर पुरस्कार, 2023
- भारतीय ज्ञानपीठ पुरस्कार, 2023
- G20 गटाची 18वी शिखर परिषद, 2023
- अलिकडील परिषदा (जागतिक-आर्थिक...)
- 65 वे रॅमन मॅगसेसे पुरस्कार 2023

- मिस युनिव्हर्स, 2023
- मिस इंडिया, 2023
- विश्वचषक क्रिकेट स्पर्धा, 2023
- ब्रिक्स संघटना

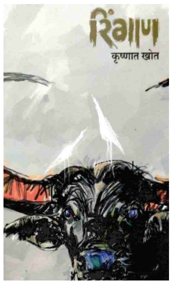

- चांद्रयान 3
- लोकमान्य टिळक राष्ट्रीय पुरस्कार, 2023
- इंदिरा गांधी शांतता पुरस्कार
- साहित्य अकादमी पुरस्कार
- 69 वे राष्ट्रीय चित्रपट पुरस्कार, 2023
- आयफा (IIFA) पुरस्कार, 2023
- 68 वे फिल्मफेअर पुरस्कार, 2023

- 95 वे ऑस्कर पुरस्कार, 2023
- जागतिक आनंदी अहवाल, 2023
- जागतिक शांतता निर्देशांक, 2023
- जागतिक भूक निर्देशांक, 2023

- दादासाहेब फाळके पुरस्कार
- मिशन गगनयान

राष्ट्रीय स्तरावरील उच्चपदस्थ

- काही महत्त्वाचे उच्चपदस्थ
- विविध आयोग, मंडळे, बँका व संस्थांचे प्रमुख
- महाराष्ट्राचे मंत्रिमंडळ

राज्यस्तरीय उच्चपदस्थ

- महाराष्ट्रातील उच्चपदस्थ
- विविध जिल्ह्यांचे पालकमंत्री
- आदित्य एल- 1 मोहीम
- हे लक्षात ठेवा!

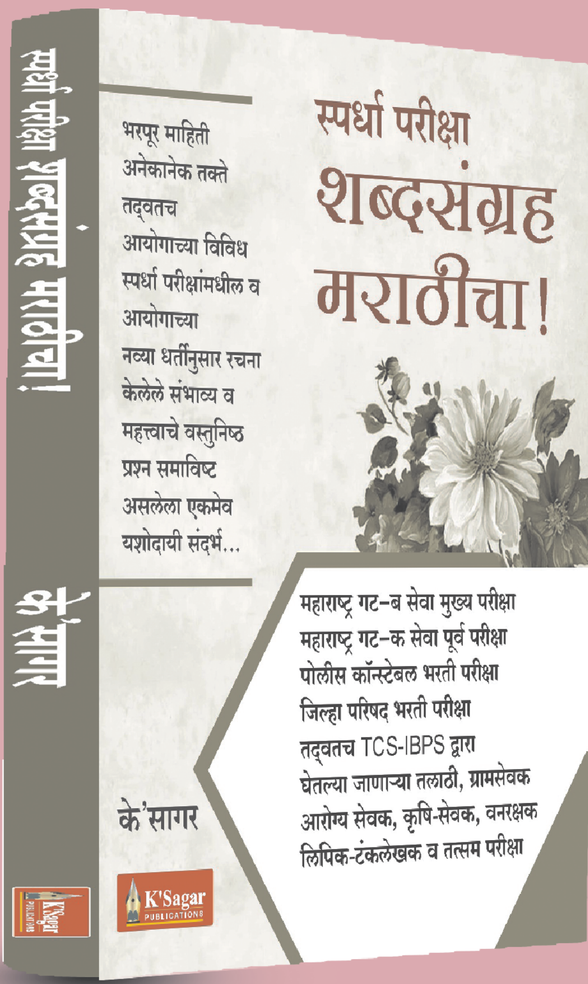

के'सागर पब्लिकेशन्सचे कोणतेही पुस्तक मागविण्यासाठी आपल्या स्मार्टफोनद्वारे खालील QR कोड स्कॅन करावा.

K'Sagar PUBLICATIONS

Ksagar.com

१९८० ते अद्यापपर्यंत

प्रदीर्घ दर्जेदार लेखन प्रपंच

व्ही. एस. क्षीरसागर तथा के'सागर. सतत अभ्यास अन् अव्याहत व्यासंग हे त्यांचे वैशिष्ट्य. १९८५ पासून आजपावेतोच्या ४० वर्षांच्या प्रदीर्घ कालावधीत के'सागरीय प्रकाशनाच्या माध्यमातून महाराष्ट्र शासनातील (अन् केंद्र शासनातीलही!) हजारो कर्तबगार अधिकाऱ्यांच्या पिढ्यानु–पिढ्या घडविणारं अन् आजच्या या काळातल्या येन् केन् प्रकारेन् प्रसिद्धीमागं धावणाऱ्या जगातलं एक आगळं–वेगळं अन् तितकंच अपवादात्मक व्यक्तिमत्त्व!

पुणे विद्यापीठाच्या एलएलबी परीक्षेत विशेष गुणवत्तेसह प्रथमवर्ग मिळविणाऱ्या या व्यक्तिमत्त्वाने लिहीलेल्या द्वितीय व तृतीय वर्ष एलएलबीच्या मिळून आठ विषयांवरील नोटस् नव्वदच्या दशकात विद्यार्थिप्रिय ठरलेल्या. याच काळात ३ वर्षे त्यांनी एलएलबीच्या तिन्ही वर्षांचे क्लासेस यशस्वीरीत्या चालविलेले.

सन १९८५ पासून आजपर्यंत त्यांनी के'सागर पब्लिकेशन्स–च्या माध्यमातून स्वतंत्ररीत्या लिहिलेल्या ६० पुस्तकांच्या अन् त्यांनी सहलेखन वा संपादन–संस्करण केलेल्या पुस्तकांच्या एकूण आवृत्त्यांची संख्या ५,००० पर्यंत पोहोचलेली. अन् या कालावधीत तुमच्या–आमच्या हाती पोहोचलेल्या या ग्रंथांच्या प्रतींनी एक कोटीचा टप्पा ओलांडलेला!

राज्यातील काही विद्यापीठांनी त्यांची पुस्तके संदर्भग्रंथ म्हणून शिफारशीत केलेली. महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळानेही त्यांच्या काही पुस्तकांचा संदर्भ घेतलेला. महाराष्ट्र राज्याच्या शिक्षण विभागानेही त्यांनी लिहिलेली अनेक पुस्तके उत्तम पुस्तके म्हणून शिफारशीत केलेली.

उपजिल्हाधिकारी, पोलीस उपअधीक्षक, तहसीलदार, गट–विकास अधिकारी, रेव्हेन्यू ऑफिसर, सरकारी कामगार अधिकारी आदी पदांसाठी आयोगाकडून पात्र वा निवड. सरकारी कामगार अधिकारी, सहायक कामगार आयुक्त या पदांवर प्रत्यक्ष काम.

के'सागरीय बृहद्परिवार

शिवनेरी

शिवनेरी हा किल्ला पुणे जिल्ह्यात जुन्नर येथे आहे. हा किल्ला पुण्यापासून ९० कि. मी. अंतरावर आहे. शिवनेरी हे छत्रपती शिवरायांचे जन्मस्थान आहे. हा किल्ला १,०७० मीटर उंच डोंगरावर आहे. इतिहासकारांच्या मते, शिवनेरी राष्ट्रकूट राजवटीच्या काळात बांधण्यात आला असावा. इ. स. १४४३ मध्ये हा किल्ला बहामनी सरदाराने यादवांकडून घेतला. इ. स. १६७० मध्ये शिवाजी महाराजांनी हा किल्ला आपल्या ताब्यात घेतला. शिवनेरीवरील ऐतिहासिक खुणा अजूनही पाहावयास मिळतात. उदाहरणार्थ– छत्रपती शिवाजी महाराजांचा जेथे जन्म झाला ती इमारत, अंबरखाना, सरदारांची निवासस्थाने, घोड्यांची पागा, गंगा–जमुना पाण्याची टाकी, मशीद, पीराचा दर्गा तसेच छत्रपती शिवराय आणि राजमाता जिजाबाई यांचे पुतळे इत्यादी. शिवनेरी किल्ल्यापर्यंत बस जाऊ शकते. पायथ्यापासून किल्ल्यावर चालत जावे लागते.

राजगड

राजगड हा किल्ला पुणे जिल्ह्यात असून पुणे शहरापासून ६५ कि. मी. अंतरावर वेल्हे तालुक्यात आहे. या किल्ल्याचे बांधकाम इ. स. १६४८ मध्ये झाले. हा किल्ला अतिशय भक्कम व दुर्गम आहे. हा किल्ला विस्ताराने मोठा असून पाहण्यासारखा आहे. छत्रपती शिवाजी महाराजांची सुरुवातीची सुमारे २५ वर्षांची कारकीर्द या किल्ल्यावरूनच पार पडली. या किल्ल्याचे मुख्य किल्ला व बालेकिल्ला असे दोन भाग आहेत. मुख्य किल्ल्याला पद्मावती, संजीवनी व सुवेळा अशा तीन माच्या आहेत. बालेकिल्ला मध्यभागी आहे. मुख्य किल्ल्याला गुंजन, आळू व पाली असे तीन दरवाजे आहेत. किल्ल्यावर पद्मावती, गणेश, मारुती, ब्रह्मर्षी व जननी अशी पाच मंदिरे आहेत. गडावर राजवाडा, दारूखाना, पागा, चिलखती बुरूज व पद्मावती तलाव आहे. या किल्ल्यावरून आसपासचे दृष्य खूपच विलोभनीय दिसते. राजगडावर पर्यटकांची नेहमी गर्दी असते.

महाराष्ट्राचा भूगोल (प्रा. के. ए. खतीब) या पुस्तकातून उद्धृत...